

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A személyes adatok védelme a polgári peres eljárásban

Szerző:

dr. Fekete Szilvia

2024. június 30.

A mai modern, folyton változó világban az információk mennyisége folyamatosan nő, azok különböző, országhatárokat is átlépő csatornákon áramolnak, melyek alapjaiban felgyorsítják az információkhoz való hozzájutást és formálják a közgondolkodást. *„Az információ hatalom, annak megszerzéséért, birtoklásáért harc folyik és az ahhoz való gyors hozzájutás szinte már létszükséglet.”¹*

„Ezzel párhuzamosan a technikai fejlődés már idejekorán eljutott arra a szintre, amelyben az adatok kezelésének már nem a mennyiség, a hozzáférés, vagy a technológiai szint, hanem csupán a képzelet szabhat határt. Mindeközben megnőtt ezen információk jelentősége is: többé már nem csak adathalmazok, hanem valós értéket képeznek, birtoklóik pedig kiemelt helyzetben vannak, kiemelt felelősség mellett.”²

Egyre fontosabb szerephez jutnak e folyamatok közben a nyilvánosság eszközei is.

„Ugyanakkor egyre inkább előtérbe kerülnek a magánélet, a privát szféra védelmének kérdései is. Az állami szervek, közösségi oldalak, közhiteles nyilvántartások, egyéb meghatározó jelentőségű adatkezelők közös vonása, hogy a működésük mögött álló információs adathalmazok - adatbázisokká szerveződve - a legtöbb esetben tömeges méretű személyes adatot kezelnek. Ezeknek az adatoknak a kezelése során pedig magától értetődően megjelenik az illetéktelenektől történő védelem igénye is.”³

¹ dr. Gyarmathy Judit: Az igazságügyi adatkezelésről és tájékoztatásról. Elhangzott: Az igazságügyi adatkezelésről és tájékoztatásról szóló törvény koncepciója című konferencián, a Debreceni Ítéletáblán Debrecenben, 2014. március 14-én, https://birosag.hu/sites/default/files/debreceni_konferencia_szoveg_0424. , (utolsó letöltés: 2022.09.27)

² dr. Szelecki Rita nyomán dr. Szelecki Rita: Adatkezelés a bírósági eljárásokban. <https://www.mabie.hu/index.php/cikkek-tanulmanyok/109-dr-szelecki-rita-adatkezeles-a-birosagi-eljarasokban>. (utolsó letöltés: 2022. 09. 28.)

³ dr. Szelecki Rita: i.m.

1. A tanulmány tárgya és célja

A nagyon nagy iramú és jelentős változások ellenére az államgépezetnek még mindig vannak olyan hagyományosnak tekinthető területei, amelyeknek e jelentős változásokkal szemben továbbra is alapvető rendezőelvek szerint kell működniük. Ilyen hagyományos elvek szerint működő intézmények a bíróságok.

„A bíróság valamennyi ügyszakban szükségszerűen birtokába jut olyan információknak, amelyek a felekkel, a vádlottakkal, az eljárásban részt vevő egyéb személyekkel (a továbbiakban: érintett) hozhatók összefüggésbe és amelyek nyilvánosságra hozatala e személyek jogát, vagy jogos érdekét sértené vagy veszélyeztetné.”⁴

Az információs alapjog az igazságszolgáltatás működésének egyik alapelve.

A tanulmány célja, hogy felvázolja és bemutassa a magyar igazságszolgáltatás adatkezelési gyakorlatának működését, különös tekintettel a polgári peres eljárásokra; valamint, hogy végig kísérje a személyes adat útját és védelmét a személyi állapotot érintő perekben, szemléltesse az adatkezelésben érintett egyes jogintézmények, metódusok érvényesülésének jelenlegi gyakorlatát, tapasztalatait.

A célkitűzés mindezek alapján kettős: egyrészt az elmélet oldaláról mutatja be az adatkezelés alapjait, a jogszabályi háttérét, a bíróságokon kezelt személyes adatok körét és az adatkezelési műveleteket lefektetve ezzel a dolgozat általános részének alapvetéseit. Másrészt pedig a gyakorlat eredményeire támaszkodva a személyi állapotot érintő perek kapcsán ismerteti a témakör fejleményeit, mintegy láttelelet szolgáltatva ezzel a bírósági adatkezelés és adatvédelem jelenlegi aktuális állapotáról.

⁴ Bérces László-Bérces Viktor (szerk.): Bírósági ügyvitel. Pázmány Péter Katolikus Egyetem JÁK, Budapest,2020,293. (továbbiakban: Bérces 2020.)

2. Az igazságügyi adatkezelés alapjai, a mai kor kihívásai

„Az igazságügy területén az adatkezelés alapvető követelményei mondhatni teljes mértékben megegyeznek az általánosan megfogalmazott célokkal. A privacy (amelynek magyar fordítása bár egyértelműen „magánszféra”, szakirodalmi értelmezési köre ennél jóval tágabb) védelme alatt a bírósági eljárásokban is annak a fizikai és lelki területnek a védelme értendő, amely az egyén létevel kapcsolatban keletkezett, és amelyet ez az egyén irányítása alatt tart, tehát mentes bármiféle külső beavatkozástól.”⁵

„Nagy hangsúly van tehát egyrészt azon, hogy a kezelés alatt álló személyes adatokat milyen módon és minőségben képes megvédeni az adatkezelő - ez esetben a bíróságok -, másrészt, hogy a bírósági szervezetrendszer milyen adatokat enged és melyeket nem a nyilvánosság elé kerülni.”⁶ A mai kor kihívásai ezzel kapcsolatban részben meghatározhatóak.

2.1. A média, mint kihívás

A média fontos szerepet játszik az igazságszolgáltatás nyilvánosságának és átláthatóságának biztosítása során. Ezáltal az egyik legjelentősebb kihívást jelenti, amellyel a bíróságoknak a magánszféra védelmével kapcsolatban meg kell birkóznuk, mert manapság minden korábbinál nagyobb közfigyelem irányul az igazságszolgáltatás, kiemelten a bíróságok ítélkezési tevékenységének végzésére.

„A nagy médianyilvánosság mellett tárgyalat perekben hozott ítéletek a laikus szemlélő számára egyben értékítéletet is feltételeznek az eljáró bírók és a bíróságok és általánosságban az igazságszolgáltatás részéről. A technika eszközeinek révén egyre nagyobb lehetőségük is van ezeknek a szubjektív véleményeknek a kialakítására, nem ritka ugyanis a tárgyalások élő vagy felvételtől történő közvetítése, utólagos híradások közlése a nyomtatott sajtóban.”⁷

⁵ Sólyom László: A személyiségi jogok elmélete. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1983. 315. o.

⁶ Dr. Szelecki: i.m.

⁷ Dr. Szelecki Rita: i.m.

A média jelenléte és ezáltal a nyilvánosság kiszélesedése okozhat olyan nehéz helyzetet is, hogy „*a bíróságnak esetleg a társadalmi közhangulattal szemben kell döntenie, mert nem biztos, hogy a népszerű döntés egyúttal a jogilag leginkább védhető és a joggyakorlatnak megfelelő döntés*”.⁸

A médianyilvánosság terjedésével felmerül annak a kérdése is, hogy a bírósági eljárás mely résztvevőjének, milyen személyes adata jelenhetnek meg sajtóban, ki készíthet felvételt, kinek az engedélyével, továbbá hogyan egyeztethető össze a médianyilvánosság elve az adatvédelmi követelményekkel.

2.2. Politika, mint kihívás

A politizálódás folyamata szintén egyre inkább beágyazódik a bírósági eljárásokba, sok esetben nem választható el a kettő egymástól. Ennek következtében a politikai ügyek könnyen bíróság elé kerülhetnek, egyre gyakrabban előfordulnak a nagy port kavaró, politikai perekről szóló hírek a hazai és a nemzetközi sajtóban. Egy tudományos megállapítás szerint „*soha a demokratikus államok történetében nem volt ilyen gyakori, hogy politikusok bíróság elé kerüljenek*”⁹.

A folyamat kétirányú. „*A politikai ügyek igazságszolgáltatási üggyé válhatnak, ugyanakkor gyakran az igazságügyi kérdések sem mentesülhetnek a politikai színezettől, és annak minden káros hatásától. Ez a folyamat pedig jelentős kihívásként értékelhető, mert az ilyesfajta ügyek nagyban alááshatják az igazságszolgáltatás függetlenségébe vetett hitet. Olyan ügyekre kell itt gondolni elsősorban, amelyeknek bár nem politikusok a főszereplői, és egyéb politikai vonatkozásuk sincs, témájuknál fogva a politikai szféra érdeklődését is kiváltják.*”¹⁰ Büntetőügyekben kétségtelenül gyakrabban előfordul a politikai színezet, de nem ritka polgári eljárásokban sem.¹¹

⁸ dr. Balla Lajos: Elhangzott: Az igazságügyi adatkezelésről és tájékoztatásról szóló törvény koncepciója című konferencián, a Debreceni Ítéltáblán: i.m.

⁹ Hack Péter: Az igazságügyi adatkezelésről és tájékoztatásról. Elhangzott Az igazságügyi adatkezelésről és tájékoztatásról szóló törvény koncepciója című konferencián, a Szegedi Ítéltáblán Szegeden, 2014. január 17-én (http://www.birosag.hu/sites/default/files/jegyzet_0207_ozsesített_jávitott_ta_0.pdf, utolsó letöltés ideje: 2022. 09.22.)

¹⁰ dr. Szelecki Rita: i.m.

¹¹ Példaként említhető többek közt a Paksi Atomerőmű bővítése tárgyában folyamatban volt per, mely évekkel ezelőtt nagy politika- és médiavisszhangot kiváltott

Különös kihívás ez a bíróságok számára, azért is, mert eltérő módon kell kezelni a politikusok, mint közszereplők személyes adatait, az eljárás egyéb résztvevőinek az adataitól. E kérdéskörrel azonban jelen dolgozat keretei között nem kívánok bővebben foglalkozni.

2.3. *Technikai fejlődés, mint kihívás*

Az alapvetően hagyományos elveken működő bíróságok működésébe is folyamatosan beszivárogtak a technikai vívmányok. 2015. július 1-jétől minden bíróságon választhatóvá vált az elektronikus kommunikáció. *„Mivel egyre több adatot kezelnek a bíróságok elektronikusan, így fontos kérdés a személyes adatok védelme. A bíróságok a hackerek célpontjai lehetnek, és az informatika mindig csak utólag tud reagálni a megjelenő vírus-és kémprogramokra. (...) Az informatika sokszínűségéből, illetve az informatikai megoldások egyszerűségéből szintén eredhetnek problémák. Így fennáll a véletlen törlés vagy az elektronikus adat elvesztésének a veszélye.”*¹² Ezzel párhuzamosan bevezetésre kerültek videókonferencia-rendszerek, a távmeghallgatások, amikor földrajzilag is külön városban, külön tárgyalóteremben van a bíró, a felek, a jogi képviselő és a tanúk. Ezen technikai vívmányok adatvédelmi szempontból is új kérdéseket vetettek fel.

Technikai fejlődés eredménye az is, hogy a tárgyalás a közvetítés révén sokkal nagyobb nyilvánossághoz tud eljutni, mint korábbi években, az internetes csatornák pedig csak szélesítették a nyilvánosság körét, lényegében bárhol elérhetők.

Mindezek alapján elmondható, hogy a bíróságokat napjainkban minden irányból kihívások érik. Egy olyan dinamikus közegbe kerültek, amelyben az általuk képviselt független ítélezés és hagyományos értékek ellen ható tényezők száma egyre nő és a velük való megküzdés a mindennapok része kell, hogy legyen.

Mi jelentheti a megoldást a fenti kihívásokra, valamint általában a személyes adatok hatékony védelmére? Cikkem témájának szempontjából elsősorban a megfelelő szintű adatvédelmet lehetne

¹² Farkas Henrietta Regina: „Közszolgáltatások a digitális világban avagy az elektronizálódás hatásai a bírászkodásra”, Infokommunikáció és Jog 13. évf. 1. szám 3-7.

említeni, amely pedig a hatékony és minden igényt kielégítő adatkezeléssel és megfelelő adatkezelési gyakorlattal érhető el.

3. Irányadó adatvédelmi szabályok a bírósági eljárásokban

Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése értelmében „*alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapít meg és alapvető jog más alapvető jog érvényesülése érdekében csak a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan korlátozható.*”¹³ A személyes adatok védelméhez való jog pedig az Alaptörvény VI. cikk (3) bekezdésében deklarált alapvető jog.

3.1. GDPR, mint általános adatvédelmi előírás

Az Európai Parlament és a Tanács 2016/679 rendeletét, a GDPR-t, mint általános adatvédelmi rendeletet kell alkalmazni a személyes adatokon végzett bármely műveletre vagy műveletek összességére, így a bíróságok tevékenységére is, hiszen a bíróságok mind igazságszolgáltatási, mind egyéb feladataik ellátása során nagyon sokféle személyes adatot kezelnek. A GDPR (20) preambulum bekezdése deklarálja is, hogy főszabályként ezt a rendeletet kell alkalmazni a bíróságok és más igazságügyi hatóságok tevékenységeire, azonban a tagállamokat felhatalmazza arra, hogy saját jogrendszerükben az ilyen jellegű személyes adatok kezelésével összefüggésben végzett kezelési műveleteket és eljárásokat pontosabban meghatározzák.

Személyes adat kezelése csak a GDPR-ban meghatározott valamely jogalap alapján történhet. A bírósági adatkezelések jogalapja a GDPR 6. cikk (1) bekezdés e.) pontja szerinti, azaz az adatkezelőre ruházott közhatalmi jogosítvány keretében végzett feladat végrehajtáshoz szükséges. Ezen adatkezelés jogalapját az uniós jognak vagy azon tagállami jognak kell megállapítania, amelynek hatálya alá az adatkezelő tartozik.

¹³ Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés

Különleges személyes adat kezeléséhez azonban a jogalapon túl egyéb feltételek (GDPR 9.cikk (2) bekezdés f.) pont) fennállása is szükséges, nevezetesen az, a bíróság igazságszolgáltatási jogkörében járjon el.

*„Annak érdekében, hogy az igazságszolgáltatási feladataik során biztosítva legyen a bírói kar függetlensége, a felügyeleti hatóságok hatásköre nem terjedhet ki a személyes adatok olyan kezelésére, amelyet a bíróságok igazságszolgáltatási feladatkörükben eljárva végeznek. Lehetővé kell tenni, hogy az ilyen adatkezelési műveletek felügyeletével a tagállamok igazságügyi rendszerén belül olyan szakosodott szerveket bízzanak meg, amelyek elsősorban biztosítják a rendeletben foglalt szabályoknak való megfelelést, növelik a bírói kar tudatosságát a személyes adatok kezelésével kapcsolatos kötelezettségeik tekintetében és kezeli az adtakezelési tevékenységgel kapcsolatos panaszokat.”*¹⁴ Az előbbi preambulumbekzdés fényében kell értelmezni rendelet 55. cikkének (3) bekezdését, mely pusztán kimondja, hogy a felügyeleti hatóságok hatásköre nem terjed ki a bíróságok által igazságügyi feladataik ellátása során végzett adatkezelési műveletek felügyeletére. Arról, hogy a magyar jogrend milyen módon biztosítja a bíróságok adatkezelési tevékenységének felügyeletét, a dolgozat későbbi szakaszában fogok részletesebben kitérni.

*„Az uniós jog az igazságügyi feladatokra ráhelyez egy kötelezően betartandó átfogó adatvédelmi keretet, miközben azzal egyidejűleg számtalan tartalmi kibúvót megenged.”*¹⁵

Ilyen „kibúvó”, amikor eltérést enged a GDPR a bíróságoknak a kötelező uniós adatkezelési előíráshoz képest, egyrészt az, hogy a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (továbbiakban: NAIH), mint felügyeleti hatóság hatásköre nem tejed ki a bírósági döntés meghozatalára irányuló peres és nemperes eljárásokban a bíróság által végzett adatkezelési műveletekre. Ezzel a témával a cikk egy későbbi részében kívánok részletesebben foglalkozni.

¹⁴ GDPR (20) preambulumbekzdés

¹⁵ C-245/20. főtanácsnoki indítvány 129. pont, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX:62020CC0245> (ECLI:C:2021:822)

További eltérési lehetőség a bíróságoknak az uniós főszabálytól az, hogy igazságszolgáltatási tevékenység során végzett adatkezelések esetén nem áll fenn adatvédelmi tisztviselő kinevezésének a kötelezettsége.

A polgári, munkaügyi és közigazgatási eljárásokban a bírói függetlenség és a bírósági eljárások védelme érdekében a GDPR 23. cikk (1) bekezdés f.) pontja további eltérést biztosít. A magyar jogalkotó azonban nem élt a felhatalmazás adta lehetőséggel.

Az adatkezelési műveletek pontosabb meghatározására vonatkozó felhatalmazást biztosít a GDPR 6. cikk (2) bekezdése is, mely szerint a tagállamok a bírósági döntés, mint jogi kötelezettség által előírt jogi kötelezettség teljesítéséhez szükséges, valamint közérdekű vagy az adatkezelőre ruházott közhatalmi jogosítvány gyakorlásának keretében végzett feladat végrehajtásához szükséges adatkezelés esetén konkrétabb intézkedéseket tarthatnak fenn vagy vezethetnek be, amelyekben pontosabban meghatározzák az adatkezelésre vonatkozó konkrét követelményeket és amelyekben további intézkedéseket tesznek az adatkezelés jogszerűségének és tisztességességének biztosítására.

3.2. Az Információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló törvény

A GDPR előírásai általános jelleggel alkalmazandóak ugyan, de amint azt már fent említettem, tagállami jog a személyes adatok kezelésével és védelmével kapcsolatban pontosabb szabályokat állapíthat meg. Magyarországon az információs önrendelkezési jogról szóló 2011. évi CXII. törvény (továbbiakban: Infotv.) teszi ezt meg, amikor a 2.§ (2) bekezdésében meghatározza, hogy a GDPR mely pontjait kell kiegészítésekkel alkalmazni. Az Infotv. egyebekben a bűnüldözési célú adatkezelésekre vonatkozik, a polgári eljárás során történő adatkezelés körében az nem értelmezhető, ezért jelen tanulmány keretei között e törvénnyel nem kívánok bővebben foglalkozni.

3.3. A Pp. adatvédelmi klauzúljája

A polgári eljárási törvény határozza meg pontosan a bíróság igazságszolgáltatási tevékenysége körében végzett adatkezelési tevékenységét és annak kereteit egy polgári perben.

A polgári peres eljárás vonatkozásában a közérdeken alapuló cél magából az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből¹⁶ levezethető, amire alapozva a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (továbbiakban: Pp.) adatkezelési klauzulája, a 162.§ (6) bekezdése adja meg az adatkezelési felhatalmazást a bíróság számára a perben felmerülő személyes adatok kezeléséhez. Ezen felhatalmazás szerint az adatkezelés időbeli hatálya *„az adatkezelés céljának megvalósulásáig, de legkésőbb az eljárás tárgyát képező ügy iratainak selejtezéséig vagy levéltárba adásáig tart. A bíróság ugyanakkor e személyes adatokat eljárásának jogerős befejezését követően kizárólag az eljárással összefüggően a jogerős döntés végrehajtása, a jogerős döntésben foglaltak ellenőrzése, a jogerős döntésével összefüggő jogorvoslat, vagy törvényben meghatározott egyéb feladat végrehajtása céljából kezelheti, és kizárólag e személyes adatok kezelésére jogosult más szerv vagy személy részére továbbíthatja.”*¹⁷ Az Pp. adatvédelmi klauzulája nemcsak a felhatalmazást adja meg, hanem a korlátozott tárolhatóság adatvédelmi alapelv érvényesülését is biztosítja azáltal, hogy meghatározza, hogy a bíróság legfeljebb meddig kezelheti a személyes adatokat. Ezzel a személyes adatok védelméért való felelősség keretei is körvonalazódnak, egyértelművé válik, hogy meddig áll fenn a bíróság felelőssége.

3.4. Egyéb, személyes adatokat és azok kezelését is érintő jogszabályok

Egyéb, bírósági igazságszolgáltatási tevékenység során alkalmazandó jogszabályoknak is van személyes adatok kezelését érintő rendelkezése, melyekre a teljesség igénye nélkül az alábbiakban szeretnék utalni.

A bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet (továbbiakban: BÜsz.) határozza meg annak részletszabályait, hogy az ügyben iratbetekintési joggal rendelkezők miként gyakorolhatják e jogukat. Ezzel részletesebben a dolgozat egy későbbi szakaszában kívánok foglalkozni.

¹⁶ Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

¹⁷ A Pp.162.§ (6) bekezdés

A minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény rendelkezései az irányadóak, ha valaki olyan ügyben kíván irat megtekintési jogával élni, mely ügyben a nyilvánosságot minősített adat védelme érdekében zárták ki.

Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvénynek (továbbiakban: Szaktv.) is vannak személyes adatok kezelésére vonatkozó előírásai, melyekről szintén később kívánok részletesebben szólni.

A köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény rendelkezései irányadóak a bíróságokon történő személyes adatot tartalmazó anyagra vonatkozó kutatásokra.

A sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény bizonyos rendelkezései szintén alkalmazandóak a tárgyalások nyilvánosságával kapcsolatosan.

A bíróságok egységes iratkezelési szabályzatáról szóló 17/2014. (XII. 23.) OBH utasítás, (továbbiakban: Beisz.) mondja meg pontosan, hogy a Pp.162.§ (6) bekezdésben meghatározott, az adatkezelés időbeli hatályát kijelölő selejtezési időpontosan mennyi ideig tart.

4. Adatkezelés a bíróságon

A bíróság a perben érvényesített jog elbírálása céljából, azzal összefüggésben megismert személyes adatokat kezeli. A bíróság eljárás során a személyes adat azonban vándorol, a birtokos személye változik, sokféle személyes adat kerül a bírósági adatbázisba, dolgozatomat azonban csak a polgári peres eljárások során kezelt adatokra szűkítem.

4.1. Bírósági adatkezelés szereplői

„Az adatkezeléssel érintett adatalanyok köre a természetes személyekre korlátozódik, hiszen maga a GDPR is a személyes adat fogalmát kizárólag természetes személyhez köti. A jogi személyek

azonosításra alkalmas adatai a cégnyilvántartásban található, amelyek minden esetben nyilvánosak; továbbá esetükben nem értelmezhető a magánszféra, a privacy védelme. Mindezekből kifolyólag a személyes adatok védelme az adatkezelés során a természetes személyeket illeti meg, szervezetekre ezek a szabályok nem alkalmazhatók. A kezelt adatok azért kapcsolódnak, illetve azért kapcsolhatók egy-egy személyhez, mert általuk az adott személyt azonosítják, vagy az azonosítás ezen adatok felhasználásával végezhető el, tehát az, aki az adatokat birtokolja, közvetlen kapcsolatot képes létesíteni adat és személy között.”¹⁸

A bíróságokkal kapcsolatos adatkezelésre vonatkoztatva mindezek alapján megállapítható, hogy bírósági eljárásban érintett - mint az adatkezelés egyik „főszereplője” - lehet bármely azonosított vagy azonosítható természetes személy, aki az eljáráshoz valamilyen módon kapcsolódik.

A bírósági adatkezelések másik „főszereplője” az adatkezelő, aki „*az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely - törvényben vagy az Európai Unió kötelező jogi aktusában meghatározott keretek között - önállóan vagy másokkal együtt az adatkezelésének a célját meghatározza, az adatkezelésre vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, vagy az adatfeldolgozóval végrehajtatja. Ebbe a körbe természetesen a bíróságok, mint szervezeti jogalanyok tartoznak*”¹⁹. Az eljáró bírók, titkárok és igazságügyi alkalmazottak, az igazságszolgáltatási tevékenységük során a jogszabályok keretei között, egy-egy adott ügyben valósítják meg az adatkezelési műveleteket.

Az adatkezeléseknek általánosságban szereplője lehet az adatfeldolgozó is, aki az adatkezelő nevében kezeli a személyes adatokat, de annak célját és az eszközeit nem ő határozza meg. Ő hajtja végre az adatkezelési műveleteket az adatkezelő utasításai alapján. „*Az adatfeldolgozó minőség alapvető feltétele, hogy az adatfeldolgozó az adatkezelőtől elkülönült, önálló jogalany legyen. Ugyanis nem jön létre adatfeldolgozó státusz abban az esetben, ha az adatkezelő a munkavállalója útján vagy valamely szervezeti egységének a közreműködésével végzi az adatkezelést.*”²⁰ Éppen ezért a polgári

¹⁸ dr. Szelecki Rita: i.m.

¹⁹ Bérces: i.m. 294. o.

²⁰ GDPR 4. cikk 8. ponthoz fűzött magyarázat

peres eljárásban ez a pozíció nem értelmezhető, mert a bíróság munkavállalói útján végzi az adatkezelést.

Az adatkezelés folyamatában résztvevő további szereplő jellemzésére alkotta meg a törvényhozó a harmadik fél kategóriáját, aki vagy amely „*olyan természetes vagy jogi személy, közhatalmi szerv, ügynökség vagy bármely egyéb szerv, amely nem azonos az érintettel, az adatkezelővel vagy az adatfeldolgozóval vagy azokkal a személyekkel, akik az adatkezelő vagy az adatfeldolgozó közvetlen irányítás alatt a személyes adatok kezelésére felhatalmazást kaptak*”.²¹Lényegében ők a munkavállalók, ezért nem minősülhetnek ők sem adatkezelőknek, sem adatfeldolgozóknak.

4.2. A bíróságok polgári eljárása során kezelt személyes adatok

A bíróságok polgári eljárásaik során a személyes adatok különleges kategóriáit is kezelik. Ezek a „*faji vagy etnikai származásra, politikai véleményre, vallási vagy világnézeti meggyőződésre, vagy szakszervezeti tagságra utaló személyes adatok, valamint a genetikai adatok, a természetes személyek egyéni azonosítását célzó biometrikus adatok, az egészségügyi adatok és a természetes személyek szexuális életére vagy szexuális irányultságára vonatkozó személyes adatok.*”²² A személyes adatok ezen kategóriájának kezelése főszabály szerint tilos, azonban az általános adatvédelmi rendelet kiemeli a bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységét azzal, hogy a főszabályi tilalomból kiveti azt, „*ha az adatkezelés jogi igények megállapításához, érvényesítéséhez, illetve védelméhez szükséges, vagy amikor a bíróságok igazságszolgáltatási feladatkörükben járnak el*”.²³ Erre tekintettel bíróságok polgári eljárásaik során kezelhetik az érintett különleges személyes adatait, az érintett hozzájárulása nélkül is. Azonban ezen adatok védelme kiemelten fontos.

A GDPR 9. cikkében nevesített különleges személyes adatok „*az emberi méltóság és természet olyan szoros, integráns, alapvető emberi jogi dokumentumokban is deklarált kategóriái, amelyek védelme talán a legintenzívebben tapad bármiféle joguralom léteéhez. (..) Az adatvédelmi szabályozás sarokpontjai abban az értelemben, hogy ha az adatkezelő - esetünkben az igazságszolgáltatás*

²¹ GDPR 4. cikk 10. pont

²² GDPR 9.cikk (1) bekezdés

²³ GDPR 9. cikk (2) f.) pont.

adatkezelési rendszere - nem tudja megvédeni ezen adatokat a nyilvánosságra kerüléstől, akkor ezzel alapvetően sérülnek az érintettek jogai, megkérdőjeleződik az adatkezelő kompetenciája, általánosságban az igazságszolgáltatásba vetett hit.”²⁴

4.3. A személyes adatok forrása

A személyes adatok több módon kerülhetnek a bíróság, mint adatkezelő birtokába.

Tanulmányomban a személyi állapotot érintő perekben előfordulható adatokkal kívánom bemutatni, hogy milyen sokféle személyes adat kerülhet a bíróság birtokába, milyen forrásokból, azok kikhez, milyen további adatkezelőkhöz, kerülhetnek és az eljárást lezáró határozatok milyen személyes adatokat tartalmazhatnak.

4.3.1. A felek által rendelkezésre bocsátott személyes adatok

„Ezt olyan tények alkotják, amelyeknek a nyilvánossága, megismerhetősége az azokkal való rendelkezésre jogosult személy(ek) vagy szerv(ek) szabad akaratán és önálló döntésén alapulnak - attól függően, hogy a keletkezett vagy kezelés alá vett adat kire vagy mire vonatkozik.”²⁵

E körbe tartoznak azon személyes adatok, melyeket, a felperes, az eljárás kezdőiratában is feltüntet, melyek a felek azonosításához feltétlenül szükségesek és melyeket az adott pertípus megkíván.

Házassági bontóperben ilyen adatok a név, születési adatok, lakcím, hányadik házasság az, amit éppen fel kívánnak bontani, gyermekek száma, neve, az ő születési adataik. Ezen adatok még nem tartoznak a személyes adatok különleges kategóriái közé és ezek a bírósági iratok között megtalálhatók.

A felek nem kizárólag a kezdőiratban, hanem az eljárás során is a bíróság rendelkezésére bocsáthatnak személyes adatokat.

²⁴ Dr. Szelecki Rita: i.m.

²⁵Dr. Szelecki Rita: i.m

4.3.2. Titkos, bizalmas adatok

A bírósági adatbázisba kétféleképpen kerülhetnek titkos adatok: külön törvény által meghatározott esetben, valamint az érintett is dönthet úgy, hogy a személyes adat nyilvánosságra hozatalát, felhasználást engedélyezi vagy a hozzáférését korlátozza.

Külön törvény szabályozza például a banktitok körébe eső személyes adatok felhasználhatóságát. „Banktitoknak minősül minden olyan, az ügyfélről a pénzügyi intézménynél lévő adat, amely annak személyére, adataira, vagyoni helyzetére, üzleti tevékenységére, gazdálkodására, üzleti kapcsolataira, a bankszámlaegyenlegére, forgalmára vagy akár a bankkal kötött különböző szerződéseire vonatkozik. A törvény a banktitok kezelésére jogosultak között az önkormányzati adósságrendeziési eset kapcsán eljáró bíróságot is felsorolja, azzal a kikötéssel, hogy a banktitok kiadását írásban kell kérniük az adott banktól. Kérelmükben pontosan meg kell jelölniük, hogy milyen adatokat használnának fel és milyen célra. A kikért adatokat természetesen ezek a banktitok megismerésére jogosultak sem adhatják tovább automatikusan, hanem saját eljárásuk végeredményét és az azzal kapcsolatos döntésüket közölhetik csak az érintett további szereplőkkel.”²⁶ Ilyen esetben az érintett hozzájárulása nem szükséges az adatok megszerzéséhez. A kiskorú gyermek tartása iránt indított perekben gyakran szükséges megkeresni a pénzintézetet a felek bankszámlaegyenlegére, forgalmára vonatkozó adatok megismerése érdekében.

Polgári peres eljárásokban, így házasság felbontása iránti perben gyakran, gondnoksági perekben mindig szükséges egészségügyi intézményeket megkeresni a felekre vonatkozó egészségügyi adatok közlése végett. Ezen adatok megszerzéséhez az érintett hozzájárulása szükséges.

Szintén e körbe sorolható, ha egy korábbi jogügylet vagy korábbi eljárás során keletkezett adatok ismeretére van szükség egy jogvita eldöntéséhez, ennek érdekében a korábbi eljárásban eljáró ügyvéd meghallgatása szükséges. Erre csak akkor kerülhet sor, ha az érintett az ügyvédi titoktartás alól felmentést ad.

²⁶ <https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/sajtoszoba/kinek-adhato-ki-a-banktitok> (2022.09.25.)

4.3.3. A bírósági eljárás során keletkezett személyes adatok

A fent írt első két esetet egészíti ki, ha a személyes adat már a bírósági eljárás során keletkezik. Ily módon akár személyes adatok különleges kategóriájába tartozó adat is keletkezhet. A per során szakértői vélemény állapít meg személyes adatokat. Házassági bontóperben gyakran kerül sor pszichológus vagy orvos szakértő bevonására, aki a felekre, valamint gyermekeikre vonatkozóan egészségügyi vagy akár biometrikus adatot is megállapíthat.

Házassági bontóperben szintén gyakran ingatlanforgalmi szakértő bevonására is sor kerül, aki ugyan nem különleges személyes adatokat állapít meg, de a felek azonosítására alkalmas vagyoni helyzetre vonatkozó személyes adatokat keletkeztethet.

E körbe tartozik az is, amikor az eljárás során meghallgatott tanúktól jut a bíróság birtokába személyes adat, annak akár különleges kategóriája is. Tanúktól nyerhető a felek szokásaira, életmódjára, anyagi helyzetére vonatkozó személyes adat, de akár a felek etnikai származására, politikai véleményére, vallási vagy világnézeti meggyőződésére, szakszervezeti tagságra, szexuális életükre, valamint szexuális irányultságukra vonatkozó személyes adatok is nyerhetők ezen forrásból.

5. A bíróságok által végzett igazságszolgáltatási adatkezelési műveletek

A bíróság igazságszolgáltatási feladatai ellátása során személyes adatokat gyűjt, kezel a bírósági eljárás megfelelő lefolytatásának garantálását szem előtt tartva.

A bíróságok igazságszolgáltatási adatkezelése *„szűkebb értelemben az egyes peres és nemperes eljárások során végzett adatkezelésekre korlátozódik, tágabb értelemben azonban az igazságügyi tevékenységük körében végzett valamennyi adatkezelési műveletre vonatkozik.”*²⁷

²⁷ C-245/20. számú ügyben 2022. március 24-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:2022:216)

5.1. A bizonyítás, mint az adatkezelés kerete

A bíróság feladata a tényállás minél pontosabb feltárása és megállapítása. Ennek érdekében bizonyítást folytat le. A bizonyítási eljárás a bírósági adatkezelés legnagyobb színtere, mert ennek során jut a legtöbb személyes adat a bíróság birtokába és a legtöbb adatkezelési műveletre is ekkor kerül sor. Azonban a bizonyítási eljárás során sem szabad szem elől téveszteni az adatkezelés célját és az alapelveket.

Előfordulhat olyan helyzet, hogy a fellebbezés folytán eljáró másodfokú bíróság ítéletében megállapítja, hogy az ügy eldöntése céljából szükségtelen és felesleges bizonyítást folytatott le az elsőfokú bíróság. Felmerül ebben az esetben az a kérdés, hogy a személyes adatok kezelése is szükségtelen volt-e a bírósági adatkezelés célját és az adattakarékosság elvét figyelembe véve.

Álláspontom szerint ilyen helyzetben nem történik a személyes adatok céltól eltérő kezelése, hiszen az elsőfokon eljáró bíró a Pp. 263. §-ban biztosított szabad bizonyítás alapján maga állapíthatja meg a bizonyítás menetét, irányát és terjedelmét. Mivel egy döntés meghozatalához szubjektív értékítélet szükséges, így a másodfokú bíróság által utóbb szükségtelennek ítélt bizonyítás az elsőfokú bíró számára a perben érvényesített jog elbírálásához szükséges lehetett. Az elsőfokú bíró a döntésében az adatkezelés szükségességéről számot ad, amikor az indokolásban értékeli az adott bizonyítás eredményét, ez pedig kizárja az adattakarékosság sérelmét.

A hivatalbóli bizonyítás polgári ügyekben kivételes, erre lehetőséget ad a Pp. például a kiskorú gyermek tartása iránt indított perben, ahol *„a bíróság az általa szükségesnek talált bizonyítást hivatalból is elrendelheti (...) a tartásra kötelezett fél jövedelmi, vagyoni helyzetének feltárása, a munkáltatójának vagy más, a fél számára jövedelmet folyósító szervnek a felkutatása érdekében hivatalból megkeresi az illetékes hatóságokat, különösen, ha az ellenérdekű fél valószínűsíti, hogy a tartásra kötelezett fél teljesítőképessége ellenére nem tesz eleget tartási kötelezettségének.”*²⁸

²⁸ Pp.492.§ (2) bekezdés

5.1.1. Szakértői bizonyítás

Amennyiben a bíróságnak olyan speciális kérdésben kell döntenie, amihez a szükséges különleges szakértelme hiányzik, akkor szakértői bizonyítást rendel el. Jelen szabályozás szerint kétféle szakértői bizonyítás lehetséges egy polgári perben, bíróság kirendelése alapján, amikor az igazságügyi szakértők névjegyzékéből kerül kirendelésre a szakértő vagy a peres fél által adott megbízás alapján, mint magánszakértő. *„A kirendelő, illetve a megbízó kijelöli a szakértő adatkezelésének fő irányát, de az nem fedheti le a teljes mélységét, ugyanis a szakértő a szakvélemény szakmai megállapításaival összefüggésben nem utasítható.”*²⁹ A szakértő tehát adatkezelő, aki részese ugyan a bírósági eljárásnak, de nem az eljárás fővonalában kezeli az adatokat.

*„Egy szakértő adatkezelése sajátos annyiban, hogy az adatkezelést az a bírósági, hatósági végzés alapozza meg, amely a szakértőt kirendeli, és a szakértő ehhez a kirendeléshez van kötve. A Szaktv. nem határozza meg tételesen a kezelt adatok körét - ezt a feladat jellegéből adódóan nem is tudja megtenni - és a szakértő által kezelt adatként határozza meg a vizsgálat során felvett adatokat.”*³⁰

Az igazságügyi szakértői névjegyzékben szereplő szakértő kirendelés folytán az érintett hozzájárulása nélkül is kezelhet személyes adatot, mert a szakértő adatkezelésének -mint a bírósági adatkezelésnek- a jogalapja GDPR 6. cikk (1) bekezdés e) pontja.

A szakértő peres fél által adott megbízás alapján is adhat szakvéleményt. A magánszakvélemény készítésének szabályai több ponton eltérnek az igazságügyi szakértőkre vonatkozó szabályoktól, azonban e dolgozat keretei között csak az adatvédelmi aspektusra kívánok kitérni. A szakértői törvény a magánszakértő adatkezelését a GDPR 6. cikke (1) bekezdés a.) pontja szerinti hozzájárulások jogalap alá helyezi azzal, hogy *„a szakértő a magánszakértői vélemény elkészítése során rendelkezésére bocsátott vagy tudomására jutott személyes adatokat a megbízás teljesítése céljából*

²⁹ Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény (továbbiakban: Szaktv.) Szaktv. 47.§ (1) bekezdés

³⁰ NAIH-4771-1/2021. számú határozat 8. o.

csak az érintett személy előzetes írásbeli hozzájárulásával jogosult kezelni. A hozzájárulás megadását vélelmezni vagy kiterjesztően értelmezni nem lehet.”³¹

Szakértői bizonyítás esetén lényegében két adattovábbítás történik, egyrészt a kirendeléskor a bíróság átad bizonyos személyes adatokat a szakértőnek, nem a teljes peranyagot küldi meg részére, csak azt a részét, ami az adott, különleges szakértelmet igénylő kérdés eldöntéséhez szükséges. Egy perben egyidejűleg több szakértő - a házasság felbontása iránti per példájánál maradva, pszichológus - és ingatlanforgami szakértő - kirendelésére is sor kerülhet, melyek más-más szakkérdésben foglalnak állást. Minden egyes szakértő részére csak az adott kérdéskörre vonatkozó személyes adatokat küldi meg a bíróság, ellenkező esetben a célhoz kötöttség és az adattakarékosság elve sérülne. A szakértő rendszerint maga is gyűjt a szakkérdés eldöntéséhez szükséges további személyes adatokat az érintettektől, amikor például egy pszichológus- vagy orvosszakértő a korábban keletkezett egészségügyi iratok csatolását vagy azokba való betekintést kér.

A szakértő a szakvéleményében megállapított személyes adatokat továbbítja a bíróság, illetve a magánszakértő az őt megbízó fél részére. A szakértő az általa megállapított személyes adatokat, valamint azt a vizsgálati anyagot, ami alapján megállapította a személyes adatokat az érintett kérésére köteles kiadni. A szakértő, mint *„az adatkezelő az érintettnek a saját adatait fogalmilag részére nem továbbítja, hanem a hozzáférés joga keretében az adatokhoz való hozzáférést biztosítja, kérés esetén másolat formájában.*”³²

5.1.2. Iratok beszerzése

Polgári perben *„bíróságnál, közjegyzőnél, más hatóságnál, közigazgatási szervnél vagy valamely szervezetnél lévő irat, illetve adat beszerzése iránt a fél bizonyítási indítványára a bíróság intézkedik, ha az irat, illetve adat kiadását a fél közvetlenül nem kérheti.*”³³ Ilyen esetben elkerülhetetlen a személyes adatok kezelése és az érintett azonosítása a megkeresés céljának teljesítése érdekében.

³¹ Szaktv. 53.§ (1) bekezdés

³² : NAIH-4771-1/2021. számú határozat 9.o.

³³ Pp.322.§ (1) bekezdés

Ha a rendelkezésre bocsátott okirat az azt megküldő nyilatkozata szerint minősített adatot vagy titkot tartalmaz, akkor az nem használható fel bizonyítékként, ha a titokgazda nem járult hozzá az adat felek általi megismeréséhez.

„A bíróság gondoskodik arról, hogy a külön nem nevesített, törvény által védett egyéb adat ne kerüljön nyilvánosságra, ne juthasson illetéktelen személy tudomására, az adat törvényben meghatározott védelme a bíróság eljárásában is biztosított legyen.”³⁴

5.1.3. Tanúbizonyítás, a tanúk személyes adatainak kezelése

A leggyakrabban elforduló bizonyítási eszköz a tanúbizonyítás, mely szintén sok adatvédelmi kérdést vet fel és melynek során a bíróságnak különös gondot kell fordítania az alapelvek érvényesülésére. Ezért a tanúbizonyítás körében az adathasználat szabályozása is szélesebb körű, már maga az eljárásjog is sok részletszabályt tartalmaz.

A tanúbizonyításra a felek indítványa alapján kerülhet sor, mely indítványban be kell jelenteni a tanú nevét és idézhető címét, valamint, ha a megidézni kért tanú kiskorú, be kell jelenteni az életkorát, törvényes képviselője nevét és idézhető címét is. *„A tanú adatainak zártan kezelésének jelentőségére tekintettel és a szabályok érvényesülésének elősegítése érdekében rögzíti, hogy az idézésben tájékoztatni kell a tanút az adatai kezelési módjáról, az adatkezeléssel kapcsolatos jogairól.”³⁵*

„A tanú nevén kívül a tanú egyéb adatait külön lapon kell bejelenteni, kivéve, ha a tanú az adatainak feltüntetéséhez előzetesen hozzájárult, vagy ha az adatokat valamennyi peres fél ismeri, vagy azok valamely közhiteles nyilvántartásból bárki számára megismerhetők. A hozzájárulásról vagy az adat ismertségéről az indítványozó félnek a tanúbizonyítási indítványban nyilatkoznia kell.”³⁶

A személyes adatok védelme céljából kiemelt eszközként az Országos Bírósági Hivatal elnöke a tanú bejelentésére külön - P-10-19-01 azonosító számú - elektronikus űrlapot rendszeresített. Az ezen az

³⁴ Pp.322.§ (7) bekezdés

³⁵ Pp.287.§ (2) bekezdéshez fűzött kommentár

³⁶ Pp 285.§ (1), (2) bekezdés

írlapon feltüntetett adatokat csak az eljáró bíró láthatja. Amennyiben a tanú bejelentése nem ezen történik, úgy az elektronikus zárt adatkezelés nem valósítható meg, mely az indítvány hatálytalanságát vonja maga után.

A tanút a meghallgatása megkezdése előtt nyilatkoztatni kell arról, hogy kívánja-e a nevének kivételével személyi adatainak zártan kezelését, különösen indokolt esetben a neve is kezelhető zártan. Amennyiben kéri, úgy a tanú *„zártan kezelendő adatait, valamint a zárt adatot tartalmazó iratot az a peranyagban személyenként elkülönített, zárt, lepecsételt és a bíróság körbélyegző lenyomatával ellátott borítékban kell elhelyezni.”*³⁷ A zárt adatot tartalmazó iratról csak olyan másolta adható ki, amelyik nem tartalmazza a zárt adatot.

*„A meghallgatás kezdetén a bíróság meggyőződik a tanú személyazonosságáról, és a nevét, születési helyét, idejét, anyja nevét, lakóhelyét az adatkezelés módjának megfelelően a jegyzőkönyvben a fentiek szerint rögzíti.”*³⁸

Ezzel a szabályozással az adatvédelem nagyjából megfelelően megoldott.

Előfordulhat azonban az eljárás során, hogy a fenti módon, a tanú azonosítására alkalmas személyes adatok zártan történő kezelése ellenére is beazonosítható a tanú a vallomás tartalma alapján. Ilyen eset fordulhat elő, hogy ha a tanú elmondja és jegyzőkönyvben rögzítésre kerül, hogy a felek szomszédja vagy a lakásából látta, hallotta az esetet. Amennyiben esetleg tudósítás is készül a vallomásról, akkor már széles körben beazonosítható a tanú személye akkor is, ha egyébként az adatai zárt kezelésére sor került. Ez egy olyan probléma, mely a jövőben még megoldásra vár.

A bíróság a tárgyaláson a tanú személyi adatait a személyazonosításra alkalmas iratok megtekintésével állapítja meg. Amennyiben a tanú földrajzilag távol van az eljárást lefolytató bíróságtól, akkor lehetőség van a tanú távoli meghallgatására elektronikus hírközlő hálózat útján. Manapság már kellő gyakorlattal rendelkeznek a bírók a távmeghallgatásokkal kapcsolatban, azonban kezdetben meg kellett küzdeniük az informatikai eszközökkel is, valamint meg kellett szokniuk, hogy képernyőn

³⁷ 17/2014. (XII. 23.) OBH utasítás - a bíróságok egységes iratkezelési szabályzatáról (Beisz.) 29.§ (1) bekezdés

³⁸ Pp.294.§(1) bekezdés

keresztül látják csak a meghallgatandó tanút. Ilyenkor az eljáró bíró a személyazonosítást kamerán keresztül tudja megtenni, csak egy a tanú lakóhelye szerint illetékes bíróság alkalmazottjának igénybevételével, aki úgymond az eljáró bíró meghosszabbított keze. Ilyenkor ő az, aki biztosítja, hogy illetéktelen személy ne tartózkodjon a tárgyalóteremben a tanú meghallgatása során sem, valamint őrködik afelett, hogy a személyes adatok semmilyen módon ne sérüljenek. A tanúbizonyítás elektronikus hírközlő hálózat útján történő felvételének az elterjedése már kiszorította a kiküldött bíró jogintézményét, illetve a bizonyítás megkeresett bíróság által történő fogatosítását, hiszen ez a közvetlenség elvének lehető legcsekélyebb korlátozását jelenti a bizonyítás felvétele során.

A tanúmeghallgatásokkal kapcsolatos legújabb kihívás, amikre a bíróságoknak fel kell készülniük az az, amikor a felek vagy a tárgyalóteremben tartózkodók okostelefonnal vagy más infokommunikációs eszközzel felveszik a tanú meghallgatás menetét és így személyes adatok is illetéktelenek számára hozzáférhetővé válhatnak. Felmerül a kérdés, hogy ez azon túl, hogy tisztességtelen és az eljárás további menetét befolyásolhatja, személyes adatok védelmét is veszélyezteti-e. Álláspontom szerint e tekintetben a bíróság felelőssége annyiban áll fenn, hogy a kamera használatot meg kell tiltania és azt a jegyzőkönyvben rögzíteni kell.

5.2. Az eljárások során keletkezett kép- és hangfelvételek kezelése

A polgári eljárásokban csak lehetőség a folyamatos felvétel készítése, amire elenyésző számban kerül sor. Helyette az eljárások többségében hangfelvétel útján készül a jegyzőkönyv, amely azt jelenti, hogy az eljáró bíró összefoglalja a tárgyaláson történeteket, a felek, tanúk nyilatkozatait és mindez hanganyag formájában rögzítésre kerül. Ez a hangfelvétel a bíró hangját tartalmazza, tartalmában azonban a felek személyes adatai is szerepelnek. *„A bíróság a hangfelvételt az írásbeli jegyzőkönyv kijavítására, illetve kiegészítésére irányuló kérelem előterjesztésére - valamennyi jogosult tekintetében - nyitva álló határidő elteltét, illetve a határidőben előterjesztett esetleges kérelmek elintézését követően törli.”*³⁹ A maradandó a tárgyalási jegyzőkönyv, amely tartalmazza a személyes adatokat, így a hangfelvétel további adatvédelmi jelentőséggel nem bír.

³⁹ A polgári és közigazgatási bírósági eljárás anyagát rögzítő felvétel alkalmazásának részletes szabályairól szóló 24/2017. (XII. 22.) IM rendelet 8.§ (2) bekezdés

5.3. Az ügydöntő határozatokban szereplő személyes adatok

A bíróságok egy polgári per során nagyon sok személyes adattal találkoznak, azonban az ügydöntő határozatok nem tartalmazzák a per során kezelt összes személyes adatot. A pert lezáró ítélet bevezető része a védendő személyes adatok közül a felek nevét, lakóhelyét tartalmazza. A rendelkező rész tartalmaz természetes személy azonosítására alkalmas adatokat. Házasság felbontása iránti perben a felek nevét, házasságkötésük helyét, időpontját, apaság megállapítása iránti perben azt, hogy a név szerint megjelölt alperes a név szerint megjelölt gyermek vér szerinti apja.

Az ítélet indokolása, mely a tényállásból és a jogi indokolásból áll, viszont már sok személyes adatot rögzíthet. A megállapított tényállás tartalmazza a személyes adatok jelentős részét, a szakértő megállapításait, az elfogadott tanúvallomásokat. Ez azonban nyilvánvalóan nem terjedhet túl azon a körön, amely az ügy érdemi elbírálásához feltétlenül szükséges volt.

5.4. Más, megelőző eljárás során keletkezett személyes adatok felhasználása egy új bírósági eljárásban

Főszabály szerint a bíróság felhasználhatja a más eljárás során szerzett bizonyítékot. *„Sok esetben előfordul, hogy ugyanazon tények, adatok több eljárásban is jelentőséggel bírnak, és bizonyítás felvételére kerül sor rájuk vonatkozóan. Ezt indokolja a pergazdaságosság és a perek észszerű időn belüli befejezésének alapelvi szintű követelménye, ugyanakkor indokolhatják olyan körülmények is, melyek szerint a polgári per alatt már nincs lehetőség a bizonyítékok közvetlen beszerzésére: például a tanú időközben már elhunyt, vagy az érintett személy elhunyt és nincs lehetőség tőle új DNS mintát venni, a tanú külföldön büntetés-végrehajtási intézetben van .”⁴⁰* Erre figyelemmel akár az is megtörténhet, hogy egy korábbi büntető ügyben készült DNS mintából vett eredményt, mint különleges személyes adatot polgári bíróság apaság megállapítása iránti perben beszerezheti és felhasználhatja.

⁴⁰ Pp.270.§ (1) bekezdéshez fűzött kommentár

6. Bíróságok által kezelt adatok nyilvánossága

„A bírósági adatkezelések célja - az igazságszolgáltatás nyilvánossága elvének megfelelően - a folyamatban lévő vagy befejezett bírósági eljárásokkal kapcsolatos információk terjesztésének lehetővé tétele is.”⁴¹

Nyilvánosság azonban nem lehet korlátlan, mert korlátozások nélkül veszélyeztethetné a személyes adatok védelmét.

6.1. Iratmegismerési jog, iratokba való betekintés

A bírósági eljárások iratai nem nyilvánosak. A felek és más személyek iratmegismerési jogát az eljárási törvény szabályozza. Ez az iratnyilvánosság az eljárás során azonban elsősorban a személyes adatok védelme, másrészt az eljárás tisztességes lefolytatásának biztosítása érdekében nem teljesskörű.

*„A felek, a jogi képviselő, a szakértő, valamint az ügyész az eljárás során bármikor megtekinthetik az iratokat és azokról másolatot kérhetnek.”*⁴²

Az eljárás további résztvevőire nézve további korlátozások állnak fenn. A beavatkozó és az ő jogi képviselője csak a beavatkozás engedélyezése után járhat el hasonló jogkörrel. A tanúk pedig csak a rájuk vonatkozó rész erejéig élhetnek az iratok megismerésének a jogával.

*„A tanú adatai zárt kezelésének elrendelése esetén az egyébként megismerhető adatok köre nem terjed ki a tanú adataira, amelyeket továbbra is elkülönítetten, zártan kell kezelni, és azt kizárólag a bíróság, a jegyzőkönyvvezető, a leíró és az ügyész ismerheti meg.”*⁴³

Aki nem résztvevője a peres eljárásnak, de jogi érdeke fűződik az eljárás lefolytatásához vagy annak eredményéhez, annak a bíróság elnöke engedélyezheti az ügyről felvilágosítás adását, az iratok megismerését, valamint arról való másolat készítését. Ilyen jogi érdekelt lehet például egy potenciális

⁴¹ https://curia.europa.eu/jcms/jcms/p1_2699100/hu/?portal=j_55&printView=true (2022.08.10.)

⁴² Pp.162.§(1) bekezdés

⁴³ A Pp.163.§-hoz fűzött kommentár

beavatkozó vagy egy per tárgyához kapcsolódóan felfüggesztés alatt álló per alanya, amely per az adott ügghöz kapcsolódik.

Ez az iratokba való betekintési jog addig áll fenn, amíg a bíróság a Pp.162.§ (6) bekezdése szerint az adatokat kezeli.

6.2. Tárgyalások nyilvánossága

Mindenkit megillet az a jog, hogy perben jogait és kötelezettségeit a bíróság nyilvános tárgyaláson bírálja el, ez az Alaptörvényben megfogalmazott alapvető jog. A tárgyalás nyilvánossága tehát az eljárás törvényességének garanciális eleme, azonban a személyes adatok védelmének ekkor is érvényesülni kell. *„A személyes adatok abban a pillanatban, amikor nyilvánosságra kerülnek, a bírósági szervezetrendszer már nem képes rendelkezni felettük.”⁴⁴*

Ezért nagyon nehéz meghatározni, hogy hol húzódik a tárgyalás nyilvánossága és a magánszféra közötti határ.

Polgári perben főszabály szerint a tárgyalások is és az ítélethirdetések is nyilvánosak. Azonban a törvényben meghatározott esetekben a fél kérelmére a bíróság zárt tárgyalást rendelhet el. *„A bíróság a tárgyalásnak a tanúmeghallgatással érintett részéről a nyilvánosságot különösen indokolt esetben akkor is kizárhatja, ha a tanú adatainak zártan kezelését rendelte el és a zárt tárgyaláson történő meghallgatása a tanú, illetve hozzátartozója életének, testi épségének a megóvása érdekében feltétlenül szükséges.”⁴⁵* Ilyen esetben nem szükséges a fél kérelme.

Zárt tárgyalás esetén is nyilvános az ítélethirdetés, arról nem lehet a nyilvánosságot kizárni, azonban az ítélet indokolása már nem nyilvános.

⁴⁴ dr. Harangozó Attila: Elhangzott: Az igazságügyi adatkezelésről és tájékoztatásról szóló törvény koncepciója című konferencián, a Debreceni Ítéletábrán: i.m.

⁴⁵ Pp.231. § (2) bekezdés

Személyi állapotot érintő perek tárgyalásáról a fél kérelmére a nyilvánosságot törvényi feltételek fennállása nélkül is ki lehet zárni. Erre a bíróság a feleket köteles figyelmeztetni. Az ilyen perekben az ember legszemélyesebb jogviszonyai kerülnek elbírálásra, mely jogviszonyokban rendszerint különleges személyes adatok kezelése is történik, ezért ezek különös megközelítést és védelmet igényelnek.

6.3. Sajtónyilvánosság

Korábban már utaltam rá, hogy a bíróság igazságszolgáltatási tevékenysége polgári peres eljárásokban is egyre nagyobb sajtónyilvánosság mellett zajlik, ezért különös gondot kell a bíróságoknak arra fordítani, hogy a médianyilvánosság biztosítása mellett a személyes adatok védelme is a lehető legnagyobb mértékben megvalósuljon.

A bíróságokon sajtószóvivő és sajtótitkárok működnek, ők őrködnek a személyes adatok védelme felett, ők biztosítják, hogy a jogszabályoknak megfelelő sajtótartalmak kerüljenek nyilvánosságra, így a személyes adatok védelme is maradéktalanul érvényesüljön és az érintettek ne legyenek beazonosíthatóak a sajtóközleményekből sem.

Minden törvényszék saját sajtószabályzatot alkalmaz, melyekben a részletszabályok eltérőek lehetnek, abban azonban mindegyik megegyezik, hogy a sajtóközlemények semmiféle személyes adatot nem tartalmazhatnak. Bizonyos törvényszékek a feleket, mint érintetteket monogrammal említik, de a legtöbb törvényszék még ezt sem engedi meg, csak az érintett perbeli pozícióját említi meg a sajtóközleményben. A sajtóval kapcsolatot tartó titkár vagy szóvivő különös gondot fordít arra, hogy az eset körülményei alapján se legyen beazonosítható az érintett, ezért például ha kis településen történt kirívó eset az ügy és a sajtóközlemény tárgya, akkor még a település nevét is mellőzik.

Az egyre fokozódó médiaérdeklődés kiterjed arra is, hogy már a tárgyalásokról, de gyakrabban az ítélethirdetésről a média kép- és hangfelvételt készítsen.

A médiatudósításban az ügyről a szóbeli nyilatkozatokat fősabály szerint a sajtószóvivő teszi, kivéve, ha olyan ügy a tudósítás tárgya, amit ő tárgyalt. Ilyenkor a sajtótitkárok lépnek elő tudósítani.

A felek teljes neve csak a hozzájárulásukkal közölhető a médiatartalomban.

*„A bíróság tagjairól, a jegyzőkönyvvezetőről és az ügyésről, hozzájárulásuk nélkül készíthető kép- és hangfelvétel.”*⁴⁶ Erre jogszabály ad lehetőséget, azonban ez az eljáró bírónak fokozottan figyelnie kell.

Ha nem járulnak hozzá a felek és más perbeli személyek, akkor a felvételen az arcukat ki kell takarni és hangjukat el kell torzítani a felvétel során.

A felvételkészítés nem bárkit megillető jogosultság. A sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény megállapítja, hogy médiatartalom-szolgáltató csak a tevékenységet üzletszerűen végző személy lehet, erre tekintettel a felek vagy az újságírással nem üzletszerűen foglalkozó nonprofit személyek a tárgyalásról nem készíthetnek felvételeket. A bíróság felhívására a felvételt készíteni szándékozó személynek a jogosultságát igazolnia kell. Aki nem tudja jogosultságát hitelt érdemlően igazolni, annak a bíróság a felvétel készítését megtiltja.

A nyomtatott sajtóban is rendkívül gyakoriak a bírósági eljárásokkal kapcsolatos hírek. E tekintetben is a fent már ismertetett módokon a személyes adatok védelmét és az érintettek beazonosíthatatlanságát biztosítani kell.

6.4. Iratok kutathatósága

A bírósági iratok kutatás céljára történő felhasználása során a bíróságok által kezelt személyes adatok védelme sérülhet, ha az ügyiratok kutatására nem jogszerűen kerül sor. Ilyenkor két alkotmányos alapvető jog kerül egymással szembe, tudományos kutatás szabadsága és a személyes adatok védelméhez fűződő jog.

⁴⁶ Pp. 232.§ (3) bekezdés

A bírósági ügyiratok kutatására is a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény rendelkezéseit kell alkalmazni, mely szerint „a személyes adatokat tartalmazó anyagra vonatkozó kutatás engedélyezésére az érintett halálozási évét követő harminc éves védelmi idő az irányadó. Ennél rövidebb védelmi idő is engedélyezhető, ha a kutatás anonimizált másolattal is megvalósítható. Anonimizálás „a versengő alapjogok és alkotmányos értékek, a tudományos kutatás és a személyes adatok védelme közötti egyensúlyi helyzetet kívánja megteremteni, annak érdekében, hogy a tudományos kutatás a védelmi idő alatt is megvalósulhasson, azonban az ne járjon a személyes adatok sérelmével.”⁴⁷

A védelmi idő lerövidülhet akkor is, ha az érintett vagy annak örököse, illetve hozzátartozója a kutatáshoz a kutató kérésére hozzájárult, valamint az OBH 3/2019. (XI.28.) OBH elnöki ajánlása szerint az ügyiratokat javasolt kutathatónak tekinteni az eljárást befejező határozat jogerőre emelkedésének napjától számított egy év elteltét követően, ha az ügyirat kapcsán bírósági intézkedést igénylő körülmény nem merül fel.

6.5. Az igazságszolgáltatási tevékenység átláthatósága

A bíróságok ítélező tevékenységével kapcsolatban elvárás a szükséges átláthatóság megteremtése, mely a határozatok megismerésének a lehetőségét jelenti. A közérdekű és közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez való jogot a polgári peres eljárásokban a Pp. aszerint korlátozza, „az eljárás jogerős befejezését követően mód van arra, hogy az ítéletről és az új eljárásra utasító végzésről anonimizált formában másolatot adjanak ki bárkinek, jogi érdek igazolása nélkül. Az anonimizálás során a személyes adatoktól meg kell fosztani a határozatot, de ez nem járhat a tényállás, a jogi érvelés sérelmével. Nem adható anonimizált másolat olyan per határozatáról, amely minősített adatot vagy üzleti, és hivatali titkot tartalmaz (kivéve, ha a per tárgya az adat közérdekű minősítésének kérdése volt, és a per akként dőlt el, hogy közérdekűnek minősítette azt).”⁴⁸

⁴⁷ NAIH/2020/6141/4.számú határozata

⁴⁸ A Pp.164.§ (2) bekezdéséhez fűzött kommentár

További korlátozás vonatkozik azokra a határozatokra, melyeket titkot tartalmaznak, amelyeket személyi állapotot érintő perben hozták meg, illetve olyan perben hozták meg, amelyben a bíróság a nyilvánosságot a tárgyalásról vagy annak egy részéről kizárta.

Az igazságszolgáltatási tevékenység átláthatósága érdekében Bírósági Határozatok Gyűjteményében digitális formában, bárki számára, személyazonosítás nélkül, korlátozástól mentesen, díjmentesen hozzáférhetőek bizonyos bírósági határozatok. Közzé kell tenni a kúriai jogegységi határozatot, a jogegységi panasz eljárásban hozott határozatát, a Kúria törvényesség érdekében folytatott eljárásban hozott határozatát, valamint az általa az ügy érdemében hozott és a hatályon kívül helyező határozatot. Alsóbb fokú bíróságok határozatai közül közzé kell tenni az ítéletábra által az ügy érdemében hozott határozatot, valamint, a törvényszék által a közigazgatási perben az ügy érdemében hozott határozatot, ha egyfokú eljárásban hozták és ellene nincs helye rendes jogorvoslatnak.

A közzétett bírósági határozathoz kapcsolva, azzal egyidejűleg közzé kell tenni mindazon bírósági és más hatósági vagy egyéb szerv által hozott határozatot, amelyet a közzétett bírósági határozattal felülbíráltak vagy felülvizsgáltak.

A személyi állapotot érintő perek e tekintetben is kivételt képeznek a bennük keletkezett és az e perek során kezelt személyes adatok kiemelt szerepe miatt. A házassági perben, az apaság és származás megállapítása iránti perben, a szülői felügyelet megszüntetésére irányuló perben, a gondnokság alá helyezés iránti perben hozott határozatot nem lehet közzétenni, ha valamelyik fél a közzététel mellőzését kérte.

A személyes adatok védelmének meg kell valósulnia a közzététel során is, ezért „*a közzétett határozatban szereplő személyek azonosítását lehetővé tevő adatokat olyan módon kell törölni, hogy az ne járjon a megállapított tényállás sérelmével.*”⁴⁹ A személyes adatok védelme érdekében a részben vagy egészben zárt tárgyalás alapján hozott határozatnak a Bírósági Határozatok Gyűjteményéből való törlését vagy a közzététel mellőzését polgári eljárásban a fél, közigazgatási bírósági eljárásban a fél és az érdekelt kérheti.

⁴⁹ 2011. évi CLXI. törvény - a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról 166.§ (1) bekezdés

7. Adatvédelmi kifogás

Ahogy azt korábban már kifejtettem, az adatvédelmi felügyeleti hatóságok hatásköre nem terjed ki a bíróságok által igazságszolgáltatási feladataik ellátása során végzett adatkezelési műveletek felügyeletére, arról a bíróságok szervezetén belül kell gondoskodni.

Ennek megfelelően az Infotv. a bíróságok igazságszolgáltatási feladataihoz kapcsolódó adatkezelési műveletek ellenőrzésének eszközeként létrehozta az adatvédelmi kifogás jogintézményét 71/A.§ (1) bekezdésében, mely polgári eljárásokban is alkalmazható.

„A kifogást az érintett arra hivatkozással terjesztheti elő, hogy személyes adatai kezelésével kapcsolatban jogsérelem következett be, vagy annak közvetlen veszélye áll fenn, illetve hogy az általános adatvédelmi rendeletben, illetve az érintetti jogainak érvényesítése során az adatkezelő jogszerűtlenül járt el.”⁵⁰

A bíróságok által lefolytatott peres vagy nemperes eljárásokhoz, mint alapügyhöz kapcsolódóan van tehát lehetősége az érintetteknek adatvédelmi kifogást előterjeszteni, amennyiben megítélésük szerint az eljárás során személyes adataik kezelésével kapcsolatban jogsérelem következett be vagy az eljáró bíróság őt, mint érintettet az adatkezelővel szemben megillető érintetti jogai gyakorlása során nem a vonatkozó szabályok szerint járt el.

„A kifogás elbírálása során az arra hatáskörrel rendelkező bíróság azt vizsgálja, hogy az eljáró bíró, ülnök vagy igazságügyi alkalmazott adatkezelési tevékenysége során az személyes adatok védelmére vonatkozó jogszabályi és uniós előírásoknak megfelelően járt-e el.”⁵¹

A kifogást előterjesztheti a fél és az eljárás egyéb résztvevője, a tanú és a szakértő is, illetőleg az, aki jogi érdekét a kifogás előterjesztésével egyidejűleg valószínűsíti.

⁵⁰ Infotv. 71/B.§ (2) bekezdés

⁵¹ Infotv. 1/B.§ (1) bekezdés

Az adatvédelmi kifogást akkor is el kell bírálni, ha az alapügy már befejeződött.

„A bíróság a kifogással kapcsolatos eljárásában a személyes adatok védelmére vonatkozó rendelkezések alkalmazásának egységessége érdekében kikérheti a Hatóság véleményét.”⁵²

A kifogás kapcsán minden esetben szükséges annak eldöntése, hogy mi minősül igazságszolgáltatási tevékenységnek. A GDPR nem határozza meg, hogy pontosan mi tartozik a bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységébe, erre vonatkozóan konkrét meghatározást nem tartalmaz, ez mindig a konkrét ügyben eldöntendő kérdés. az ügy jellegéből fakadóan eltérő lehet.

Felvetődhet a gyakorlatban annak a kérdése, hogy a sajtó képviselőjét megilletheti-e a kifogás előterjesztésének joga, ha úgy érzi, hogy a bíróság nem biztosította részére az adatok megismerésével kapcsolatos jogait. Álláspontom szerint a sajtó egyrészről nem sorolható az Infotv. 71/A.§ (4) bekezdésében felsoroltak közé, akik kifogás előterjesztésére jogosultak lennének, mert értelemszerűen nem résztvevője az eljárásnak, másrészt az alapüggyel összefüggő jogi érdek lenne szükséges a jogosultsághoz, ami egy újságírónak nyilvánvalóan nincs.

8. Összegzés

„Az igazságszolgáltatás általában és azon belül a bíróságok adatkezelése egy olyan virulens, napjainkban előtérben lévő terület, amelyre nézve nehéz időtálló következtetéseket levonni.”⁵³

A korábban kifejtettek alapján megállapítható, hogy a bíróságok nagyon sokféle személyes adatot, sokféle művelettel kezelnek, sokszor nagyon kiszolgáltatott élethelyzetben lévő érintettek ügyeiben. Az egészségügyi adatok, bankszámla adatok vagy egyéb más, a magánélethez kapcsolódó adatok az igazságszolgáltatási adatkezelés szerves részét képezik, melyeket különösen körültekintően kell védeni.

⁵² Infotv. 71/C.§ (3) bekezdés

⁵³ Dr. Szelecki Rita: i.m.

Óriási a bíróságok felelőssége abban, hogy adott ügyben az adatkezelés célját és eszközeit az alapelveknek megfelelően tudja megállapítani és minden adatkezelési művelet során úgy járjon el, hogy az elszámoltathatóság elvének megfeleljen.

Mindezt nehezítik a már említett kihívások, melyek köre egyre bővül. A jogalkotó az adatvédelem területén is - mint általában az élet egyéb területein - csak követni tudja fejlődést.

A tapasztalatom az, hogy a jelen kor bírósága már rendelkezik kellő adatvédelmi tapasztalattal, hiszen az adatvédelem már hosszabb ideje feladata a bíróságoknak, a jogszabályok lefedik az eddig felmerült kérdéseket, viszonyokat, melyekkel kapcsolatban kellő adatkezelési gyakorlattal rendelkeznek, így a személyes adatok megfelelő védelmét biztosítani tudják.

A fejlődés azonban nem áll meg, a jövő várhatóan újabb kihívások elé fogja állítani a bíróságokat és minden adatkezelőt.